

ARTICULUS III.

De dynamismo.

§ 1.—EXPOSITUR SYSTEMA DYNAMICUM.

Describitur
dynamismus.

144 Dynamismus generatim describi potest systema eorum, qui asserunt corpora non aliud esse, quam aggregationem entium quorundam simplicium, quæ sint centra quædam virium et activitatum. Originem hujus doctrinæ multi repetunt ex Pythagoreorum placitis, qui rerum omnium principia numeros esse voluere (1). Quidquid vero de hoc sit, sub variis formis hoc systema proponitur, quas breviter hic exponemus.

Leibnitii
dynamismus

Nobilis Philosophus Leibnitzius, qui verus dynamismi auctor habendus est, finxit substantiolas quasdam (quas *monades* vocavit et etiam *entelechiæ* (2) ac *formas substantiales*), simplices atque inextensas, numero infinitas omnes inter se dissimiles (3), incorruptibiles ac substantialiter immutabiles, quæ sola creatione produci, sola possunt annihilatione periri; omnes denique activas et perceptione quadam seu obscura mundi representatione præditas atque appetitione (4). *Monades* enim, inquit, non sunt atomi molis, sed substantiæ, nempe unitates reales, quæ fontes existunt actionum, appellarique recte possunt *entelechiæ*,

(1) Vide Arist. lib. 1.^a *Metaph.* cap. 5; et S. Th. 1. *Metaph.* lect. 7, parag. c. seqq. et lect. 8.

(2) Nomen mutuatus ab Aristotele, qui formam substantialem appellavit *εντελεχεια*.

(3) Ex suo illo principio *identitatis indiscernibilium*, unde duo entia perfecte similia esse non posse arbitratus est Leibnitzius. Vide *Ontolog.* nostram, num. 109, pag. 332.

(4) «Quod si menti nostræ vim insitam tribuimus producendi actiones immanentes; jam nihil prohibet, imo consentaneum est, aliis animalibus vel formis, aut si mavis, naturis substantiarum eandem vim inesse.» Leibnitzius, *De ipsa natura*, parag. 1. cf. 12 (apud Dutens 11, pag. 4.)

«Habet anima in se perceptiones et appetitiones, iisque natura eque continetur.» Id. ib. pag. 374. Vide apud cl. P. Pesch. Op. cit. p. 310.

itemque *formæ substantiales*, vi activa perceptionis præditæ, sintque adeo τὴ πρώτη δεικτικά τῆς ζωῆς» (1) Unde *animas* etiam illas nominavit (2). Cæterum hæc activa vis essentialis esse dicitur materiæ substantiæque corporeæ (3). Jam corpora juxta Leibnitzium aliud non sunt, nisi agglomerationes ejusmodi monadum (4), ex quibus juxta positis exurgit extensio (5). Cæterum illud mirum fortasse videbitur, quod ex Leibnitzio monades istæ, quibus vires essentielles esse dicuntur, activitatem nullam extra seipsas exercent (6); si

(1) Leibnitzius *Princip. Philos.* t. 2. n. 1. 11 ap. Kleutgen. Op. cit. tom. 4, n. 657. p. 285, Roma 1868.

(2) «Mea opinio est, omnia, ut sic dicam, plena esse *animarum* vel analogarum naturarum.» Leibn. *Otium Hanov.* p. 181 apud Pesch. ib.

«Liquet itaque in minima portione materia dari mundum creaturarum viventium, animalium, entelechiarum et animarum: nihil ergo incultum, nihil mortuum datur in universo.» Leibnitz. *Princip. Philos.*, ap. Kleutgen, l. c. n. 659, p. 285.

(3) «Agere est character substantiarum» (Dutens 111, p. 1315). «On ne saurait expliquer ce que c'est que l'existence d'une substance en lui refusant l'action.» (Dutens VI, p. 215). Vide apud P. Pesch., p. 267 in nota. «A me explicatum est, ipsam rerum substantiam in agendi patiendique vi consistere.» (Dutens 11, 2, p. 49). Alias vero vim patiendi cum materia prima et impenetrabilitate identificavit: «Vis primitiva, inquit, patiendi seu resistendi id ipsum constituit, quod materia prima in scholis appellatur, qua scilicet fit, ut corpus a corpore non penetretur.» (Dutens, III, p. 317). Apud cl. P. Pesch. p. 310, in nota.

(4) «La matière même n'est pas une substance, mais seulement *substantiatum*, un phénomène bien fondé. La matière qui est quelque chose d'actuel ne résulte que des monades» (Dutens 111, p. 446 et 500). Et: «Necesse est dari simplicia, quia dantur composita: neque enim compositum est nisi aggregatum simplicium.» (Dutens, 11, 1, p. 11).

(5) «Substantia simplex etsi non habeat in se extensionem, habet tamen positionem, que est fundamentum extensionis, cum extensio simultanea et continua sit positionis repetitio.» (36, p. 280, 295, 317).

(6) «Monas ut anima est velut mundus quidam proprius, nullum commercium dependentiæ habens nisi cum Deo.» (Ib., p. 295). «Actio principii interni, qua fit mutatio seu transitus ab una perceptione ad alteram, appetitus appellari potest. Imo etiam præter istud in substantia simplici non reperietur aliud, h. e. præter perceptiones earumque mutationes in ea nihil datur. Atqui in hoc solo consistere debent actiones interna: substantiarum simplicium.» (*Theod.* par. 403).

vero agere tum inter seipsas videantur tum in alia corpora, id pura illusio est, originem ducens ex quadam harmonia præstabilita, secundum quam eas Deus conjunxit monades, quæ suas quæque ab intrinseco profectas mutationes ita ad amussim correspondentes haberent, ut aliæ ab aliis causari viderentur (1).

Hoc systema ipsemet Leibnitzius ejuravit, purumque lusus imaginationis vocavit posterioribus annis (2), immo et scholasticam doctrinam amplexus esse dicitur; quamquam id alii negent (3). Itaque nihil mirum, si sectatores non habuerit, et ab aliis, potissimum a Wolfio et Boscovichio, non parum mutata ejus opinio sit.

Christianus Wolfius monadibus corporeis, detracta omni perceptione atque appetitione, vires tribuit dumtaxat motivas attractionum nempe ac repulsionum, quibus invicem agant, ac reagant. Has monades vocavit *atomos naturæ*, quæ distinguendæ sunt ab *atomis materialibus* (4). Mediis vero attractionibus ac repulsionibus monades aliæ extra alias, interpositis vacuis, constituuntur, ut sic extensionem efficiant. Quod porro naturam attinet monadum corporearum, Wolfius existimat cum suo Magistro illas dissimiles esse in specifica natura; reliqui autem Leibnitziani contendunt eas esse omnino similes atque homogeneas ita, ut diversitas omnis corporum proficiscatur ex varia monadum multitudine ac dispositione, quemadmodum ex punctis pluribus aut paucioribus varieque ductis, omnes litteræ fiunt ac vocabula.

P. Rogerius Boscovichius sic suam ipse sententiam exponit: «Prima elementa materiæ mihi sunt puncta prorsus

(1) Vide ipsius *Princip. Phil.*, paragr. 51 seqq.

(2) «Rem æu tetigisti; et miror neminem hactenus fuisse, qui lusus hunc meum senserit, neque enim Philosophorum est rem serio semper agere, qui in fingendis hypotheseibus ingenii sui vires experiuntur». In *epist. ad Pfaff* apud cl. Sanseverin. *Elementa Philos. Christ.*, t. 7, *Cosmolog.*, c. 1, art. 4, pag. 245, nota 1.^a Neapoli 1876.

(3) Vide cl. P. de San, *Op.* cit. p. 167.

(4) «Atomus naturæ dicitur, quod in se indivisibile est, adeoque partibus destituitur, in quas resolvi possit. Atomus autem materialis appellatur, quod in se est divisibile, sed cui dividendo non sufficiunt aliquæ causæ in rerum natura existentes.» Wolf. *Cosmolog.*, paragr. 186.

indivisibilia et inextensa, quæ in immenso vacuo ita dispersa sunt, ut bina quævis a se invicem distent per aliquod intervallum, quod quidem indefinite augeri potest et minui, sed penitus evanescere non potest sine compenetratione ipsorum punctorum; eorum enim contiguitatem nullam admitto possibilem, sed illud arbitror omnino certum, si distantia duorum materiæ punctorum sit nulla, idem prorsus spatii vulgo concepti punctum indivisibile occupari ab utroque debere, et haberi veram ac omnimodam compenetrationem. Quamobrem non vacuum ego quidem admitto disseminatum in materia, sed materiam in vacuo disseminatam atque innatantem. Hæc puncta viribus attractivis ac repulsivis sunt prædita quorum hæc lex est, «ut in minimis distantis sint repulsivæ, atque eo majores in infinitum, quo distantia ipsæ minuuntur in infinitum, ita ut pares sint extinguendæ cuius velocitati utcumque magnæ, cum qua punctum alterum ad alterum possit accedere, antequam eorum distantia evanescat: distantis vero auctis minuuntur ita, ut in quadam distantia perquam exigua evadat vis nulla; tum adhuc aucta distantia mutantur in attractivas, primo quidem crescentes, tum decrecentes, evanescentes, migrantes iterum in repulsivas, atque id per vias in distantis plurimis, sed adhuc perquam exiguis, donec ubi ad aliquanto majores distantias ventum sit, incipiant esse perpetuo attractivæ». Quare Bosconwichius reapse unam tantum virium speciem posuit, quæ modo attractiva, modo fiat repulsiva pro ratione distantia punctorum. Ex quo a priori facile patet, «quoniam imminutis distantis, vis repulsiva augetur in infinitum... nullam partem materiæ posse esse contiguam alteri parti; vis enim illa repulsiva protinus alteram ab altera removet. Quamobrem necessario inde consequitur prima materiæ elementa esse omnino simplicia, et a nullis contiguis partibus composita». Tandem varietas corporum explicatur ex punctis similibus per diversam dispositionem. Sicut «fieri utique possent nigricantes litteræ, non ductu atramenti continuo, sed punctulis rotundis nigricantibus, et ita parum a se invicem remotis, ut intervalla non nisi ope microscopii discerni possent, et quidem ipsæ litterarum formæ pro typis fieri possent ex ejusmodi rotundis

Dynamismus
Wolfii,
aliorumque
Leibnitianorum.

Dynamismus
Boscovichii.

sibi proximis cuspidibus constantes. Concipiatur ingens quædam bibliotheca... Hæc mihi, inquit, quædam imago videtur esse eorum, quæ cernimus in natura. Tam multi, tam varii illi libri corpora sunt; et quæ ad diversa pertinent regna, sunt tamquam diversis conscripta linguis. Horum omnium chimica analysis principia quædam invenit minus inter se difformia, quam sint libri, nimirum voces. Hoc tamen inter se habent discrimen aliquod, ut tam multas terrarum, salium, species eruit chimica analysis e diversis corporibus. Ulterior analysis harum, veluti vocum, litteras adhuc minus inter se difformes inveniret, et ultra juxta theoriam meam deveniret ad homogenea punctula, quæ ut illi circuli nigri litteras, ita ipsa diversorum corporum particulas per solam dispositionem diversam efformarent: usque adeo analogia ex ipsa naturæ consideratione derivata, non ad difformitatem, sed ad conformitatem elementorum nos ducit» (1).

Dynamismus
Kantianus.

Kantius contentus non fuit unica vi, quæ modo esset attractiva, modo repulsiva, sicut Boscowichius, sed varias agnovit; et primo quidem attractivas et repulsivas, sine quibus extensio intelligi nequit. Nisi enim adsit repulsio, partes per solam attractionem possent in punctum redigi et compenetrari, cum tamen extensio necessario postulet partes alias extra alias positas habere; nisi autem inesset attractio, vires solæ repulsivæ dispergerent partes quaque-versus, ac dissiparent. Jam corpora videmus spatium replere, ita ut et extensionem habeant in se, et impenetrabilitatem respectu aliorum. Concipi ergo a nobis debet corpus velut aliquid constitutum ex hujusmodi viribus attractivis ac repulsivis, vel tamquam earundem centrum, aut tamquam spatium iisdem repletum. Verum ad reddendam omnium phenomenorum rationem vires attractivæ ac repulsivæ solæ non sufficiunt, sed admittendæ præterea sunt aliæ plasticæ vel architectonicæ, seu formatrices aut teleologicæ, quæ nimirum ex fine determinato, et non pure mechanicè, operantur non solum in viventibus, in quibus finalitas omnium motuum et phenomenorum manifestissime se

(1) Boscowinch *Theoria virium*, ap. el. Cornoldi, *Institutiones Philosophiæ speculative*, lect. 50, p. 207 seqq. Bononiæ 1878.

prodit, sed etiam in mineralibus, quæ magnam in hoc præ se ferunt analogiam cum viventibus (1). Atque ejusmodi viribus plasticis corpora generantur, augescunt, et conservantur. Quamquam semper sibi constans in suo formalismo, Kantius observat, nobis quidem ita exhiberi corpoream naturam ex quadam subjectiva necessitate, quæ eandem sic et non aliter concipere adigimur, minime vero exinde consequi talem revera esse in se corporum essentiam atque objectivam realitatem.

Dynamismus
transcendentalis.

At vero purissimum gradum Dynamismi professi sunt Schelling, Schopenhauer aliique Transcendentalis Philosophiæ patroni, qui materiam perfecte continuam atque in infinitum divisibilem adstruxerunt, quæ tamen conflatur ex conflictu virium attractivarum et repulsivarum. Unde juxta hanc sententiam in corpore non est ullum subjectum aut substratum virium, sed purissimæ vires earumque operationes, quandoquidem materia corporea revera non est, inquit, aliud quam resultantia quædam oppositarum virium attractionis ac repulsionis. Hinc diversitas corporum sita est in diversis virium compositionibus (2). Combinationes chimicæ fieri dicuntur ex mutua diversorum elementorum compenetratione adeo intima, ut jam in composito nec proprietates nec etiam substantiæ simplicium amplius supersint, sed nova prorsus gignatur substantia, cujus omnes vel minimæ particule naturam eandem possideant (3). Cæteras dynamismi minutiores varietates persequi nec necessarium nec utile judicamus.

§ II.—QUID SENTIENDUM SIT DE DYNAMISMO.

145. PROPOSITIO. Dynamismus tum generatim tum speciatim inspectus admitti nequit.

Prima pars. *Dynamismus generatim inspectus* ponit: a) materiam incorruptibilem: unde β) generationes novarum

Dynamismus
generatim

(1) Vide P. Kleutgen. Op. cit. tom. 4, tratt. 7, n. 661, p. 602.

(2) Cfr. Kleutgen l. c. n. 662, pag. 606, 607.

(3) Vide apud Wurtz, lib. 2, chap. 4, p. 223. Cfr. Peseh. n. 280, arg. 7.um, p. 313.

inspectus
profligatur.

naturarum veterumque corruptiones per meras accidentales elementorum mutationes accidere contendit. Atqui hæc falsa esse superius ostendimus. Ergo... γ) Puncta illa seu substantiæ simplices atque inextensæ nullam physicam unionem habere dicuntur. Atqui id in primis omnem corpori unitatem individualement eripit. Deinde vel contingunt se substantiæ illæ, vel non contingunt. Si se contingunt, necesse est, ut se compenentrent, atque in punctum spatii redigantur: quomodo ergo extensionem efficiunt? Si vero se non contingunt, primum destruitur continuum reale; tum necesse est admittere actionem in distans, dum se attrahunt, ac repellunt ejusmodi puncta (1).

Nec dicas adesse inter puncta dissita spatium æthere plenum vel aëre, per quem suos influxus possint invicem communicare.—**Ilud namque medium et ipsum est corpus aliquod.** Queram igitur, num punctis constet contiguis, an separatis, similique argumentatione urgere contra illud potero (2).

(1) Ad vitandam actionem in distans, posset hic ab aliquo adduci doctrina de punctis *inflatis*, de illis nimirum, quæ in se quidem sint formaliter inextensa, virtuali tamen extensione gaudeant, quatenus naturaliter sibi assignatum habeant spatium extensum ac divisibile, intra quod suam exhibeant presentiam, fere sicut anima rationalis, quæ quamquam omnino inextensa sit in semetipsa, destinata nihilominus est ad informandum et vivificandum corpus extensum. Sic etiam angelus operatur in loco divisibili, atque extensus dicitur esse virtualiter in illo: quæ de re vide Aquinatem (1 p., q. 52, a. 2; 1.º dist. 37, quæst. 3, a. 2). Verum doctrina hæc de punctis inflatis inferiorius confutanda est, quando sermo erit tum de continui existentia (*Propositio 2.^a*), tum de continui compositione (*Propositio 2.^a*).

(2) Quod vero quidam clarus scriptor ante paucos annos ad citandum argumentum ex repugnantia actionis in distans petiit, commentus est, corpus nempe non esse in loco secundum suam essentiam, sed tantum secundum operationem: cum ergo ea solum distent, quæ secundum suam essentiam versentur in locis separatis, nec distare dici proprie possint ea, quorum alterum dumtaxat est in spatio, alterum vero non; frustra impugnari atomos invicem separatas in corpore, ex eo quod secus admittenda foret actio in distans; hæc, inquam, insigne paradoxum est, ac nimis absurdum, ut fusiorem mereatur refutationem. Recole, quæ in *Ontologia* (n. 373, pag. 1067) diximus de ubicatione cuiusvis rei necessaria.

δ) Tandem dynamismus compositionem corporum *essentialem* non explicat, sed solum *integram*, eamque secundum placita Zenonis de punctis indivisibilibus; ac proinde iisdem, ac Zenonistarum sententia, premitur incommodis: qua de re inferiorius disputandum erit.

Secunda pars: *Dynamismus specialim inspectus refutatur.*

α) Forma Leibnitzii 1.º Leibnitzius monades ponit infinitas in singulis corporibus, Atqui multitudo actu infinita repugnat. 2.º Gratis et absurde monades fingit perceptione obscura universi atque appetitu præditas. Hinc enim sequitur singula corpora esse viventia, quin et examen infinitorum viventium. 3.º Non minus gratuito denegat monadibus omnem activitatem ad extra. 4.º Arbitraria pariter est, anasque præbens occasionalismo peregrina illa doctrina de harmonia præstabilita. 5.º Gratis negatur a Leibnitzio possibilitas monadum similium in natura: cum potissimum ex monadibus dissimilibus exoriri nequeat uniformitas perfectissima corporeæ massæ, atque unitas sive specifica sive individualis. 6.º Denique falsum est monadibus essentialem esse activitatem, ut statim dicam, et alibi fusius probandum erit, cum ostendetur generatim potentias et facultates activas in omni ente creato esse accidentales.

β) De Wolfio et Leibnitzianis illud tantummodo specialim notamus, quod primus monades omnes dissimiles inter se posuerit cum suo magistro; reliqui vero eas censuerint omnes ejusdem naturæ. Atqui primum unitatem specificam singulorum corporum ac perfectam homogeneitatem, ut contra Leibnitzium modo notabamus, evertit; alterum varietatem specificam diversorum corporum nequit explicare.

γ) Quod vero ad Rogerium Boscovich pertinet: 1.º absque ullo fundamento asserit eandem vim modo esse repulsivam, modo attractivam, pro varia punctorum distantia. Hæc namque potest certe efficere, ut vis aliqua magis aut minus intense atque efficaciter operetur; intelligi vero nequit, quomodo vim attractivam in oppositam vim repulsivam convertat. 2.º Nec magis intelligi potest, attractionem duorum punctorum, crescente distantia, crescere. 3.º Incredible præterea videtur, vim repulsivam punctorum, imminuta distantia, in infinitum augeri ita, ut contactus eorundem-

Excluditur
quoque
dynamismus
Leibnitzii,

Wolfii ac
Leibnitzianorum

itemque
P. Boscovichii,

reddatur impossibilis. Quod si verum esset, dicendum e converso foret, vim quoque attractivam, aucta distantia, crescere in infinitum. Atqui tunc impossibilis foret separatio divisioque duorum punctorum in extensione, contra evidentem experientiam. 4.º Denique in hac sententia attractiones ac repulsiones punctorum vel essent veræ ipsorum actiones, vel non. Si primum eligas, sequitur necessario actio in distans: sin alterum admittenda est aut harmonia præstabilita Leibnitzii, quæ gratis prorsus asseritur, et omnem actionem ad extra pessumdat, contra experientiæ propriæque conscientie testimonium: aut actio immediata solius Creatoris, ac proinde occasionalismus (1).

Kantii,

Kantius quamvis laudem certe meretur in eo, quod præter vires activas ac repulsivas etiam plasticas requisierit tamquam omnino necessarias ad explicanda phenomena; in multis tamen peccavit. Et 1.º quidem, ut omittam nunc idealismum ac formalismum, quo saltem ex auctoris sententia turpatur dynamismus Kantianus; quæro utrum detur subjectum aliquod virium illarum, ex quibus essentia corporum coalescere dicitur, an non. Si datur, illud erat declarandum, quandoquidem corpus est illud subjectum, in quo vires illæ insunt, quodque ab illis attrahitur, ac repellitur. Donec ergo determinetur, quale illud sit, corporea natura minime declaratur. Si vero nullum ejusmodi subjectum agnoscit Kantius, absurda loquitur; cum enim vires, nisi vocabulis abutamur, activitates et accidentia significant, non autem substantiale quiddam, impossibile est, ex solis viribus corpus efflorescere. 2.º Hinc nisi ponatur substratum aliquod materiale, vires ejusmodi sustentans, extensio ipsa non realis erit, sed pure phenomenalis. 3.º Hæ vires attractivæ ac repulsivæ ad summum solius extensionis rationem præbere possunt. Atqui corporis essentia in

(1) Illationem hanc ultro Bossówichius amplexus esse videtur, cum hæc scripsit: «Quod pertinet ad actionem in distans, id abunde ibidem prævenimus; cum fieri possit, ut punctum quodvis in seipsum agat, et ad actionis directionem et energiam determinetur ab altero puncto, vel ut Deus, juxta liberam sibi legem a se in natura condenda stabilitam, motum propingat in utroque puncto». Apud cl. P. Liberatore *Institutiones philosophicæ*, t. 2, p. 109, n. 119. Prati 1881. Cfr. etiam Bossówich, *de Lumine*, p. 1, n. 54.

extensione reponi non potest, ut certo constabit, cum de quantitate agetur. Ergo...

Addere etiam juvat, quamvis id alicui forte novum videri possit, ne ad ipsam quidem extensionem explicandam necessarias esse duas hasce vires, attractivas ac repulsivas. Ea enim sufficienter explicatur per *impenetrabilitatem* ac mutuum resistantiam partium integrantium inter se unitarum. Impenetrabilitas autem ac resistantia est effectus quantitatis, nec consistere videtur in ulla vera et propria *actione* virium repulsivarum, sed in quadam formali *impossibilitate* seu *repugnantia* duarum partium in eodem spatio (1).

e) Denique in dynamismo transcendentali vires absque ullo subjecto ponuntur, æque prout oppositæ atque ab æquilibrio redactæ, dicuntur substantiam constituere. Atqui vires absque subjecto esse nequeunt; æquilibrio autem ejusmodi, utpote negativus effectus, essentiam corporum efficere nequit. 2.º Falsum est fundamentum Transcendentalistarum, rem quamlibet ex duobus oppositis constare, unumque oppositorum existentiam alterius actuale postulare: id quod per se satis patet, nec indiget probatione. 3.º Denique vires attractivæ ac repulsivæ, quæ sine subjecto ponuntur, vel sunt substantiæ vel accidentia: si accidentia, consistere nequeunt absque subjecto; nec confici ex ipsis valet corpus, utpote quod certe substantia quædam est. Si autem sint substantiæ, edisserant in primis adversarii qualesnam sint ejusmodi substantiæ attractivæ ac repulsivæ; nam nemo certe vires activas ac repulsivas concipit instar substantiarum. Deinde iis, qui admittunt in mysterio Sanctissimæ Eucharistiæ accidentia separata, certum esse debet, quod vires corporeæ a substantia realiter discrepent. Sane sub eucharisticis speciebus manent quidem vires propriæ panis ac vini, nec tamen perseverat ipsa substantia. Ergo aliud est substantia panis et vini, et aliud vires et qualitates. Quod porro de pane ac vino novimus ex Fide, extendendum est generatim ad omne corpus; nisi quis fingere velit ad specificam ac propriam rationem solius panis ac vini pertinere, quod habeat vires a substantia distinctas.

et
dynamistarum
transcenden-
taliū.

(1) Qua de re vide quæ inferius dicenda sunt (disp. 2, cap. 1, art. 3), ubi de corporum compenetratione sermo erit.

Quid
sentendum
de atomismo
dynamico.

SCHOLION. De dynamico atomismo singularem disputationem instituire necesse non est. Quamquam enim quedam argumenta, quæ contra purum atomismum ac dynamismum urgentur, atomismus dynamicus effugiat, aliis tamen æque premitur, ac duo illa systemata, et nominatim iis, quæ incorruptibilitatem et substantialem corporum immutabilitatem massamque materiæ reipsa discretam ac solum apparenter continuam impugnant; quæ sunt communia et fundamentalia atomismi, sive puri sive dynamici, dogmata. Præterea vires, quas in atomis ponit dynamicus atomismus, vel sunt illis accidentales vel essentialia. Si accidentales, systema istud nihil revera explicat de corporum essentiali constitutione magis, quam atomismus purus. Si autem sunt essentialia eodem argumento repellendæ sunt, quo nuper utebamur adversus dynamismum transcendentalem.

Quædam
difficultates
soluit.

146. *Objic. 1.º* Prima corporum elementa debent esse simplicia; si enim forent composita, ulterius resolvi possent, ideoque desinerent esse prima. Atqui dynamismus ponit entia simplicia pro primis corporum elementis. Ergo.

Resp. dist. Major: qualia dynamismus adstruit, *neg.*; alius generis, *conc.*

Contradist. Min. Dynamismus ponit prima elementa entia simplicia, quæ tamen multiplicem involvunt repugnantiam *conc.*; ponit prima elementa simplicia, qualia esse oportet principia essentialia corporum naturam constituentia, *neg.* Omniaque patent ex adductis probationibus.

Objic. 2.º Phænomena corporea explicari nequeunt, nisi admissis viribus attractionis ac repulsionis: iis vero positus recte explicantur. Ergo jure corpora coalescere dicuntur ex hujusmodi viribus.

Resp. Transm. primam partem antecedentis; alteram *disting.*: aliqua, *transeat.*; omnia *nego.*

Et *neg. conseq.* omnino. Nam licet admittendæ forent ejusmodi vires, minime sequeretur in iis consistere corporum essentialiam.

Ab aliis difficultabus proponendis solvendisque superse-demus, propterea quod nullæ sint alicujus roboris ac momenti.

CAPUT · III.
SENTENTIA
SCHOLASTICORUM ELIGITUR

ARTICULUS I.

Exponitur systema hylomorphismi

147 Peripatetici corpus considerant *in facto esse et in fieri*: corpus dicitur *in facto esse*, cum jam constitutum est atque formatum; *in fieri* autem, cum reperitur in ipso actu suæ productionis, seu in actuali transitu a non esse ad esse: siquidem *fieri* corporis est idem ac ejus generatio. Essentialiam corporum *in facto esse* reponunt Peripatetici in duplici principio intrinseco (1) realiter inter se distincto, quorum alterum *materia prima*, alterum *forma substantialis* appellatur. Materia prima est subjectum commune omnium transmutationum substantialium, illud nimirum quod in omnibus mutationibus substantialibus semper idem perseverat; forma vero substantialis est actus vel realitas illa, quæ materiam efficiens et velut sigillans, hoc vel illud speciei determinatæ corpus efficit. Dicitur hæc *materia prima*, tum ut innuat eandem esse subjectum, reliquas omnes formas sustentans, quod nullo alio priori sustentetur, tum ut distinguatur a corpore ipso jam constituto ex materia et forma, quod solet etiam vocari *materia simpliciter* vel *materia secunda*, quia nimirum corpus in sua substantia jam constitutum idem munus gerit per respectum ad accidentia, quod materia hæc prima per respectum ad formam substantialem, illa nempe sustentans atque in se recipiens (2). Forma vero pariter dicitur *substantialis*, ut distinguatur a formis accidentalibus, seu accidentibus, quæ non dant esse aliquod substantiale subjecto illi, cui adveniunt, secus ac forma illa, quam ut intrinsecum corporum

Dupliciter
spectari corpus
potest.

Principia
corporum
in facto esse.

(1) Recole notionem ac divisiones principii *in Ontol.* expositas. n. 379, p. 1077 seqq.

(2) Vide S. Th. Opusc. de Principiis naturæ; Suar. *Metaph.*, disp. 13, sect. 1, n. 3, et alios passim.